

**Justitiedepartementet**

103 33 STOCKHOLM

## Remissvar

# Ds 2018:23 Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn

## Barnpornografibrottets placering i brottsbalken

Till skillnad från utredningens bedömning, anser Barnafrid att straffbestämmelsen om barnpornografibrott ska placeras i 6 kap. brottsbalken i stället för i nuvarande 16 kap. brottsbalken.

Straffbestämmelsen har dubbla skyddsintressen; såväl det enskilda avbildade barnet som barn i allmänhet ska skyddas från att kränkas. Det dubbla skyddsintresset kommer att bestå oavsett om straffbestämmelsen flyttas eller inte. Barnafrid ser dock ett viktigt signalvärde i att brottet är kategoriserat som ett brott mot person i första hand, inte som ett brott mot staten. Det psykiska lidandet det innebär för ett barn att bli föremål – eller riskera att bli föremål - för exploatering på internet är stort. För det fall barnpornografibrottet har sin grund i ett begånget sexualbrott, sträcker känslan av övergrepp sig långt bortom det faktiska sexuella övergrepp som skett. Genom att flytta brottet till 6 kap. brottsbalken visar lagstiftaren ett erkännande, som med nuvarande lagstiftning saknas, av den kränkning av det avbildade barnets integritet som befattningen med övergreppsmaterial innebär.

Att flytta straffbestämmelsen till 6 kap. brottsbalken, går vidare i linje med beslutet att inkorporera barnkonventionen i svensk lag. Ett bärande argument bakom inkorporeringen, är att barnets ställning som rättighetsbärare behöver tydliggöras. För att leva upp till barnkonventionens krav i praktiken, anser Barnafrid att lagstiftaren behöver ta de tillfällen som ges att genom lagstiftning klargöra barnets roll i rättsprocesser. Att flytta barnpornografibrottets straffbestämmelse utgör ett sådant tillfälle. En placering i 6 kap. brottsbalken skulle innebära att barnets ställning som målsägande i rättsprocessen stärks. Barnet får regelmässigt ett målsägandebiträde som hjälper barnet att få sina rättigheter tillgodosedda. Barnet får med all rimlighet befinna sig i kärnan av processen, den som betraktas som drabbad av brottet, i stället för att vara en aktör som står vid sidan av.

Utredningen lyfter fram att en placering i 6 kap. brottsbalken skulle innebära att rättsväsendet får lägga orimliga utredningsresurser på att identifiera målsäganden. Detta skulle i sin tur leda till mindre resurser för att utreda det ofta bakomliggande sexualbrottet, vilket leder till ineffektiv lagföring. Barnafrid tar denna riskfaktor på allvar och konstaterar att det skulle vara en otillfredsställande följd. Polis och åklagare måste givetvis ges förutsättningar att organisera sitt arbete på ett sådant sätt att resurserna läggs på det arbete som ger störst effekt i förhållande till de skyddsintressen som dessa straffbestämmelser om sexualbrott och barnpornografibrott är till för att skydda: barnen. Rättsväsendet bör ges tillit att prioritera i sitt arbete och lägga utredningsresurserna på de åtgärder som i varje enskilt fall bedöms motiverade.

## Skärpt syn på grovt barnpornografibrott

Barnafrid stödjer utredarens förslag att tydliggöra grovt barnpornografi genom att förtydliga de omständigheter som kvalificerar barnpornografibrottet som grovt. Detta går helt i linje med att ändra brottsbeteckningen (se nedan) – dvs. att tydliggöra att den övervägande majoriteten av barnpornografi återger sexuella övergrepp på barn i bild eller film. Att marginellt öka straffminimum från sex månader till nio månader vid grovt barnpornografibrott kan ses som en anpassning till rådande praxis och allmänt rättsmedvetande men Barnafrid har svårt att se varför ytterligare höjning till exempel till ett år skulle medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma barnpornografibrott som grova. Vid ställningstagande till straffpåföljden är det viktigt att ur ett offerperspektiv beakta den förändring som skett i samhället både när det gäller den tekniska utvecklingen och kunskapen om grov barnpornografisk betydelse för det enskilda barnets utveckling och hälsa. Den tekniska utvecklingen, spridning via internet, som kan medföra livslångt lidande för det utsatta barnet, har formligen i grunden förändrat förutsättningarna sedan den nuvarande lagens införande 1980 eller vid införandet av innehavsförbudet 1999. Kunskapen idag visar dessutom att den övervägande majoriteten av de grova barnpornografibrotten, enligt nedan, kan ses som medverkan till allvarliga sexualbrott.

## Angående brottsbeteckning

Till skillnad från utredningens bedömning, anser Barnafrid att brottsbeteckningen ”barnpornografibrott” bör ändras. Flertalet aktörer har arbetat för detta under lång tid utifrån vikten av att betona allvaret i brottet samt skilja det från pornografi som inte bygger på brottsliga handlingar. Utredningen betonar framförallt att en beteckning bör vara kort och inte kunna sammanblandas och att det är en fördel med redan inarbetade begrepp.

Barnafrid anser att det visst går att använda ett nytt begrepp, något som delvis redan gjorts utanför rättsväsendet. Vinsten av att betona allvaret i brottet, vad materialet faktiskt skildrar, är större än att begreppet hålls enkelt. Detta anses viktigt då vi vet att lagstiftning och dess tillämpning också påverkar människors attityder till brott. Då tillgången på dokumentation av sexuella övergrepp mot barn ökar är det

särskilt viktigt att betona allvaret i brottet och uppmärksamma allmänheten på detta. Om brottsbeteckningen liknar laglig pornografi finns risk att brottet underskattas och problemet minimeras av potentiella gärningspersoner.

En möjlig brottsbeteckning skulle vara ”hantering av dokumenterade sexuella övergrepp mot barn”. För de material som inte dokumenterar en brottslig handling men ändå ska falla inom ramen för brottet kan ett separat beteckning användas, exempelvis ”sexualisering av barn i bild”. Utöver att en ändrad brottsbeteckning påvisar allvaret i brottet innebär det också att Sverige fortsätter vara ett föregångsland i att bekämpa brott mot barn.

Barnafrid inser att ett eller två nya begrepp tar tid att befästa men anser att det är värt arbetet för att förändra signalvärdet och betona brottets allvar. Vi anser att en förändrad brottsbeteckning skulle medföra vinster i attityder och allmänhetens syn på brottet. Dessutom är en längre beteckning tydligare med högre instruktionsvärde, dvs. den är mer konkret, särskilt om det delas upp i två olika begrepp som också möjliggör en differentiering.

## Preskription av brott mot barn

Utredaren föreslår att preskriptionstiden för vissa brott som utförs mot barn, dvs. personer som är under 18 år, avskaffas. Barnafrid stödjer utredarens förslag av flera skäl, men förslår dessutom att även grovt barnpornografibrott ska omfattas av den slopade preskriptionen. Ett av det viktigaste skälet är barn och unga personers sårbara ställning framför allt när de utsätts för sexualbrott av någon de redan känner, vilket är fallet i majoriteten av fallen. De i forskningen väl dokumenterade orsakerna, att inte avslöja under uppväxten vad man har varit med om, har dels att göra med den kognitiva utvecklingen dvs. att förstå att det som hände var fel, dels med starka känslor av skuld och skam. Det är därför inte ovanligt att man först långt senare förstår vad man blivit utsatt för respektive orkar bryta igenom de barriärer som känslor av skam och skuld utgör. Att avskaffa preskriptionstiden för dessa brott skulle ge offret en chans till upprättelse även om bevisläget försvåras med tiden som gått efter den brottsliga händelsen.

För Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum

Moa Mannheimer  
Centrumchef, led psykolog

Carl Göran Svedin  
Forskningsledare, professor emeritus

Hanna Kindén  
Utredare, jurist